

BioEngagement. Making a Christian Difference through Bioethics Today, Eds. N. M. de S. Cameron, S. E. Daniels, B. J. White, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, Co. 2003, ss. 265.

W książce pt. *Chrystus i kultura* Richard H. Niebuhr zarysował klasyczną już typologię relacji między chrześcijaństwem a kontekstem kulturowym każdej epoki. Mimo że minęło już 55 lat od jej pierwszego wydania, to początek trzeciego tysiąclecia nie doczekał się bardziej wnikliwej analizy tej relacji. U jej podłoża znajduje się założenie, że wspólną płaszczyznę dialogu znajdują one w człowieku. Chociaż mogą się różnić punktami odniesienia (gdy chrześcijaństwo przyjmuje orientację chrystocentryczną, zaś kultura – antropocentryczną), jednakże są one z osobą ludzką w sposób konieczny związane. Różnice i podobieństwa między dążeniami kultury i religii chrześcijańskiej sprawiają, że chrześcijaństwo w niektórych aspektach stoi w opozycji do kultury, w innych wciela się w nią, by w konsekwencji kulturę transcendować, zawsze jednak ze względu na dobro człowieka. Te ogólne konstatacje stanowią przesłankę dla dalszych, pogłębionych badań, które mogą wyznaczać metodologię misji chrześcijaństwa we współczesnym świecie w różnych aspektach życia.

Z tym większym zainteresowaniem należy przyjąć książkę pt. *BioEngagement. Making a Christian Difference through Bioethics Today*, która zagadnienie wspo-

mnianej relacji analizuje w kontekście bioetyki. Jest to kolejna pozycja z serii publikowanej przez Centrum Bioetyki i Godności Ludzkiej z siedzibą w Chicago. Autorami zamieszczonych w niej artykułów są członkowie Centrum, które skupia w swych kręgach bioetyków, pracowników naukowo-dydaktycznych, specjalistów różnych dyscyplin naukowych, lekarzy i pielęgniarki promujących chrześcijańską antropologię na gruncie medycznych ingerencji w somatyczną strukturę człowieka.

Książka podzielona jest na pięć części (analogicznie do typologii R. H. Niebuha zawierającej pięć rodzajów relacji chrześcijaństwa i kultury), na które składa się w sumie 19 artykułów. W części pierwszej, zatytułowanej „Christian Vision”, zarysowany został etyczny fundament, osadzony na obiektywnych kategoriach prawdy o człowieku i dobru. W artykule *Christian Leadership and Public Policy: Making a Difference*, który otwiera ten blok tematyczny, B. Mawhinney ukazuje nie tylko słuszność chrześcijańskiej aksjologii, ale także sposoby skutecznego jej promowania w kulturze zagrożonej moralnym relatywizmem. Na przykładzie kategorii, takich jak cele, środki do celów czy wolność, autor ukazuje konieczność ich rearanżacji, aby mogły stanowić strukturę kultury przyjaznej człowiekowi. W określeniu biblijnych podstaw chrześcijaństwa zaangażowanego J. F. Kilner w artykule *A Biblical Mandate for Cultural Engagement* omawia relację między Chrystusem a światem w świetle słów: „Jam zwyciężył świat” W rozumieniu Kilnera wszelkie teksty o charakterze konfrontacyjnym niosą to samo przesłanie, że chrześcijanie nie są wezwani do walki ze światem, jakkolwiek byłby on daleki od Boga, ale do składania świadectwa w dialektyce: „w świecie, ale nie ze świata” To znajduje swoje przełożenie na gruncie etyki zawodowej, co stanowi przedmiot następnego artykułu – autorstwa Davida A. Scherwooda pt. *Common Ground and Conflict: The Study of Professional Ethics*.

Część druga ukazuje chrześcijaństwo w tej płaszczyźnie, która podkreśla już nie separacyjny, ale „wcielony” wymiar. Tytuł „Education and Media” ukazuje strategię oddziaływania w kulturze z wykorzystaniem systemu szkolnictwa, środków społecznego przekazu czy innych form edukacji. Dwa pierwsze artykuły: *The New Medicine and the Education of the Christian Mind* N. M. de S. Camerona i *Strategy for Sex Education* M. B. Adama są komplementarne wobec siebie, omawiając kolejno kwestie organizacyjno-techniczne i merytoryczne obecności chrześcijańskiej bioetyki w szkołach, uczelniach i innych ośrodkach edukacyjnych. Adam wskazuje, iż badania empiryczne czy statystyki są najlepszą ilustracją faktu, że etyka chrześcijańska jest najbardziej kompetentna w polemice dotyczącej spraw związanych np. z moralnością życia płciowego. Dobrze przygotowanie merytoryczne winno stanowić część zaangażowania chrześcijańskiej młodzieży i pracowników mediów do propagowania chrześcijańskiej etyki życia. Poświęcone tym zagadnieniom zostały artykuły A. G. Hyndmana i P. C. Madtes Jr. (*Bioethics on the College Campus*) i T. N. Goudzie (*Media and Its Opportunities*), które szczególny nacisk położyły na profesjonalizm podejmowanych inicjatyw.

Część trzecia omawia teorię prawa, ze szczególnym wskazaniem na jego spójność z prawem naturalnym. S. B. Casey w artykule *How the Law Will Shape Our Life and Death Decisions: The Case of the Human Embryo* ukazuje zagrożenia ze strony pozytywizmu prawnego. Negatywnym przykładem jego funkcjonowania są arbitralne

ustalenia prawa federalnego w Stanach Zjednoczonych w odniesieniu do zamrożonych nadliczbowych embrionów. O rzeczywistych motywach podejmowania decyzji dotyczących zagadnień bioetycznych i polityki społecznej traktuje artykuł S. E. Danielsa pt. *Biomedical Ethics and U.S. Health Policy*, w którym autor dokonuje swoistej analizy znaczenia teologii bioetycznej w polityce społecznej. Wstępem do tych opracowań jest weryfikacja różnych rozwiązań prawnych, zawarta w artykule *Is Statecraft Soulcraft? Faith, Politics, and Legal Neutrality* F. J. Beckwitha, ukazująca słabość systemów prawnych, w których brak jest odniesienia do teorii i treści prawa naturalnego.

Kolejna część książki podejmuje zagadnienie etosu służby zdrowia w sytuacjach konfliktowych generowanych przez prawo stanowione, które akceptuje aborcję i eutanazję. Ten blok tematyczny, zatytułowany „Health Care”, rozpoczyna się pracą D. S. Stevensa pt. *Medicine and the Challenge of Change* i omawia dylematy moralne pracowników służby zdrowia. Ich źródłem jest konflikt między prawem stanowionym a imperatywem sumienia o orientacji *pro life*. W dalszej części autor ukazuje sposoby, dzięki którym personel medyczny nie musi być bezradny w tym konflikcie z prawem.

Z pozostałych artykułów najbardziej interesujący wydaje się artykuł autorstwa B. J. White pt. *Call to Moral Leadership* będący diagnozą moralnej kondycji pracowników służby zdrowia, w której autorka wskazuje na dezorientację i brak uznanych punktów moralnego odniesienia. Teonomiczna propozycja artykułu w odniesieniu do zredefiniowania etosu służby zdrowia jest głosem równoważącym li tylko etyczne poszukiwania.

Rozdział piąty dotyczy instytucjonalnego zaangażowania wspólnot chrześcijańskich w działalność promującą wartość i godność życia człowieka, w dużej mierze krytycznie oceniający zaangażowanie chrześcijan w tę dziedzinę – jak w przypadku artykułu T. A. Schlossberga pt. *Pastoral Care in the Abortion Society*. Obok diagnozy, w której zaangażowanie chrześcijan na rzecz obrony dzieci nienarodzonych jest ocenione jako niewystarczające, autor zarysowuje duszpasterskie wytyczne troski o osoby dotknięte traumą postaborcyjną. Pozostałe wystąpienia ukazują to zagadnienie w kontekście głoszenia miłosierdzia i możliwości odnowy życia dzięki łasce Bożej.

Większość artykułów jest zaopatrzona w przypisy wskazujące na ciekawą literaturę. Wszystkie opracowania charakteryzują się tym, że zostały napisane przez osoby mające praktyczny kontakt z omawianymi zagadnieniami. Wśród pozycji bibliograficznych, w języku angielskim, znajdują się prace z dziedziny bioetyki, medycyny, filozofii, teologii, dokumenty prawa i protestanckich wspólnot religijnych. Słabością aparatu naukowego jest to, że w części omawiającej zagadnienia teologiczne zauważalny jest niemal zupełny brak odniesień do dokumentów Kościoła rzymskokatolickiego. Pozwala to jednak na dostrzeżenie odrębnej, choć bliskiej tradycji teologicznej zaangażowanej w obronę życia i godności człowieka.

Wydaje się, że celem teoretycznym publikacji jest uzasadnienie potrzeby zaangażowania na rzecz obrony życia i godności człowieka w kontekście polemiki chrześcijaństwa i kultury w dziedzinie bioetyki. Celem praktycznym natomiast – zaproponowanie metod i technik aplikacji tego postulatu w konkretne formy działania

grup i organizacji religijnych. Cele te, zasygnalizowane w tytule książki i we wstępie, są konsekwentnie realizowane w poszczególnych artykułach. Pod tym względem jest to pozycja spójna i – co jest dodatkowo interesującym przedsięwzięciem – w poszczególnych częściach będąca eksplikacją niebuhrowskiej typologii chrześcijaństwa: przeciw kulturze, całkowicie akomodującego się w kulturze, w syntezie z kulturą, w paradoksie z kulturą, transcendującego kulturę.

Należy uznać, że cele te zostały osiągnięte, choć w różnej mierze. Wielość podjętych zagadnień i różna jakość artykułów sprawiły, iż niektóre zagadnienia zostały omówione zdawkowo, np. związek prawa naturalnego, objawionego i stanowionego (por. s. 115-116), podczas gdy inne, jak w przypadku biblijnych podstaw zaangażowania, podejmowały w kilku miejscach te same zagadnienia (por. s. 11-16 i 17-26). Także egzemplifikacja typologii Niebuhra w poszczególnych rozdziałach jest raczej umowna i obecna bardziej na poziomie struktury całej książki, niż na poziomie merytorycznej zawartości artykułów.

W części domagającej się otwartego głoszenia prawdy o godności życia ludzkiego od poczęcia najwyraźniej wybrzmiewa to, co nie zostało wprost powiedziane: brak koordynacji wspólnot protestanckich w tym wymiarze i niezdolność przyznania, że oddziaływanie Kościoła rzymskokatolickiego w zakresie odważnej obrony życia dzieci nienarodzonych stawia go w pozycji lidera, którego głos należy popierać. Niemniej jednak podkreślona konieczność zaangażowania w tym wymiarze i sposoby jego realizacji stanowią ciekawy poznawczo materiał. Dzięki ostatniemu artykułowi z części „Wizja chrześcijańska” chrześcijaństwo nie jawi się li tylko jako odpowiednia technika działań, lecz także jako religia osobistych odniesień wierzących do Boga, co wydaje się faktem istotnym w obrębie rozważań etycznych.

Wielość autorów przekłada się na ilość ocen warstwy stylistycznej. Ogólnie można stwierdzić, że teksty charakteryzują się wewnętrzną spójnością i względną precyzyjnością sformułowań. Dynamikę nadają artykułom przykłady z praktyki zawodowej autorów (por. s. 4, 74, 164), a przy tym wartki tok narracji, nawet w przypadku wyjaśniania trudnych dylematów moralnych.

Mimo wymienionych słabszych stron omawianej pracy zbiorowej, powinni po nią sięgnąć bioetycy, teologowie i familiolodzy. Treść artykułów z pewnością przyniesie czytającym korzyść pedagogiczną.

*Ks. Włodzimierz Wieczorek
Katedra Teologii Rodziny KUL*